

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

*In dit nummer:*KERKELIJK LEVEN **225**

G.J. van Middelkoop

Evangelikaalslag?

MEDITATIEF **229**

E.C. Luth

Andere tijden

WANDELEN MET GOD **230**

J. Luiten

Samen in de naam
van JezusACHTERGRONDEN **232**

J.A. Boersema

Gezinszaken

SAMENLEVING **235**

A.J. Verbrugh

Pragmatisme, Jan Salie
en christelijke politiekAAN DE BROEDERWEG **239**

C. Trimp

Afbouw (1957-1997)
een bescheiden jubileum*en verder...*Lied / Boekbespreking /
Meeglezen / Uit de kerken

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

EVANGELIKAALSLAG?

*Worden kerken langzamerhand evangelischer?
Is het gereformeerde **leven** bezig van **kleur te ver-**
schieten?*

*Kun je spreken van **een** Evangelikaalslag van het ge-
reformeerde leven?*

*Die vragen **kwamen** aan de orde op **een** congres
dat **op 15 november gehouden** werd op **de** Christe-
lijke Hogeschool Ede.*

*Het **werd** georganiseerd door **de** reünistenvereni-
ging RRQR. Dit is een vereniging van afgestudeerden
uit wat we maar zullen noemen bevindelijk-gerefor-
meerde kring. Ze is nauw verbonden met de **studen-**
tenvereniging CSFR waarvan **de** leden **eveneens** uit
de kringen van Hervormd-Gereformeerden, Christelij-
ke Gereformeerden en Gereformeerde Gemeenten
komen.*

*Het lijkt me **de** moeite **waard** aandacht **te** geven
aan dit congres **en** wat daar aan **de** orde kwam.*

Onstuitbare opmars

In het blad *Wapenveld* schreef de
voorzitter van de re-
unistenvereniging drs *W.H. Dekker*
een artikel, dat het proces van

evangelicalisering beschrijft. **Dek-**
ker is als docent sociologie verbon-
den aan de Christelijke Hogeschool
Ede. Zijn verhaal was bedoeld als
inleidend artikel voor het congres
en kreeg de titel mee: *De onstuitba-*

*re opmars der evangelicals. Iets minder journalistiek gekleurd blijkt het te gaan om de toenemende invloed van de evangelicale beweging in de traditionele kerken. Ik wil graag eerst de belangrijkste elementen uit dit artikel weergeven. Je hoeft je er tegenwoordig niet meer voor te schamen om te zeggen dat je als theoloog ook evangelisch georiënteerd bent. De nieuwe secretaris-generaal van de Nederlands Hervormde Kerk voelt zich verwant aan de gereformeerde traditie maar ook aan de evangelische stroming. Binnen & Samen op Weg-kerken bestaat sinds enige jaren een Evangelisch werkverband, dat in 1995 een evangelisch manifest publiceerde. De gedachten daarvan werkte het uit in het onlangs verschenen boek *Vurig verlangen*.*

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RUIJTER.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

K.J. BURGER, Groenestraat 142, 8261 VK
Kampen, T.d. (038) 3325972.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25,4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (Minnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingsstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.

 Tel. (0521) 515948.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

De oprichting van dit Evangelisch Werkverband laat zien, dat de evangelische stroming binnen de kerken groeit.

Dekker noemt als kenmerken voor de hoofdstroom van deze beweging:

- de nadruk op de persoonlijke relatie met de Heer
- de daarbij horende individuele (individualistische?) beleving
- de opdracht tot getuigen
- het vasthouden aan de onfeilbaarheid van het Woord
- de geringe band met de kerkelijke traditie en
- de sterke scheiding tussen Gods Koninkrijk en de wereld.

Naast deze hoofdstroom plaatst Dekker de pinkstergemeenten (die meer accent leggen op het werk van de Geest) en de charismatische beweging (met zijn nadruk op de gaven van de Geest). Deze drie stromingen moeten wel onderscheiden worden, al zijn er ook heel wat dwarsverbanden.

Het congres over evangelikaalslag wilde zich echter bezig houden met de hoofdstroom.

Evangelische Omroep

In de groei van de evangelische stroming speelt volgens Dekker de Evangelische Omroep een belangrijke rol. 'De EO heeft dwars door kerkverbanden heen een groep weten samen te binden met een mix van evangelische en reformatorische elementen. De evangelische nadruk op de persoonlijke relatie met Jezus en de reformatorische bevinding leenden zich uitstekend voor kruisbestuiving'. Zo wordt een oecumene van het hart beleefd. De EO laat buiten kerkelijke structuren om een nieuwe wind door de kerken waaien.

Wat voor wind? Dekker citeert de socioloog *Hijne Stoffels* die de activiteiten van de EO als volgt typeerde:

'Het straalt allemaal vitaliteiten energie uit. Dat past in deze tijd: individuele keuze is belangrijk. Jij moet kiezen om bij Jezus te horen. Dat kan ook, je kunt het zo hijgen.

Je hoeft er geen ingewikkelde dingen voor te doen. Je hoeft niet af te wachten - zoals in de zwaarste bevindelijke hoek van het protestantisme - en tot je dood twijfelen of je wel behouden zult worden. Het geloof is niet zozeer belangrijk voor het leven na de dood. Het accent ligt op een gelukkig leven nu. Dat is opmerkelijk. Vroeger lag bij de evangelischen de nadruk op de ziel die moest worden gered.' Dekker denkt, dat dit misschien wel het opmerkelijkste is van de EO-presentatie: 'Geloven is niet meer zielig, zwaar of moeilijk. Zonder de ernst van het geloof te negeren, presenteert de EO een zekere blijmoedigheid en appelleert de boodschap sterk aan de behoefte aan persoonlijke geborgenheid. De God van de EO is invoelend, begrijpend, geduldig en empathisch. Het is zowel je persoonlijke Vader als je meest intieme Vriend. Het daarmee corresponderende geloof is dan ook opgewekt, met een mengeling van ernst en vrolijkheid. Het is een God om van te houden, met lichaam en ziel.'

Dekker ontmoet in zijn werk veel jongeren die min of meer op deze wijze geloven. Ze zijn serieus, houden stille tijd en denken na over de heiliging van hun leven. 'Maar hun geloof is niet schuchter. Niet de traditionele 'vreeze des Heeren', gekenmerkt door twijfel, teerheid en bescheidenheid.

Vrijmoedig wordt er gebeden, gezongen en getuigd. De evangelische geloofsvorm is persoonlijk, open, direct en assertief.'

Koers

Als tweede niet-kerkelijke motor achter de evangelisatie ziet Dekker het reformatorische opinieblad *Koers*. Ook hier een mix van reformatorischen evangelicaal. Je krijgt soms de indruk, dat dit blad het als haar taak ziet de kerken rijp te maken voor geestelijke vernieuwing.

'Het stokje wordt verder de kerken ingedragen door organisaties als de

jeugdbonden van de kerken en de Gereformeerde Bond, via Windroosconferenties en bijbelkringen.' In veel gemeenten heeft de bundel *Opwekking* een plek gekregen – buiten de officiële liturgie. Met name de jeugd van het reformatorische deel van de kerken is door de evangelische stroming grotendeels bereikt.

Vernieuwing?

Dat leidt tot verschillen in geloofsbeleving. En tot verschillen over de vraag of er vernieuwing in het kerkelijk leven nodig is. Jongeren zouden een aantal dingen graag anders zien. Ouderen raken daarbij in het defensief en dreigen soms te vervreemden in hun eigen kerk. De Gereformeerde Bonds-voorman ir. J. van der Graaf ziet het zo, dat veel jongeren in deze beweging iets ervaren, dat zij in eigen gemeente vaak missen. 'In hun eigen omgeving ervaren zij vaak weinig openheid voor hun verlangens en vragen. En die vragen gaan vaak verder dan het zingen van liederen of het gebruik van andere muziekinstrumenten dan het orgel. Sterker nog, misschien dat zij juist wel zeer bevindelijk op zoek zijn naar levend geloof, dat ze in hun eigen gemeente – temidden van allerlei mizies over van alles en nog wat – nog maar zo weinig tegenkomen.' Dekker trekt de conclusie: 'Of men de evangelicale vernieuwing nu waardeert of betreurt, het zal niet eenvoudig zijn deze te weerstaan. Daarvoor is zij al te diep ingeslagen in harten van jongeren, maar niet alleen bij jongeren.'

Een nieuwe theologische richting?

In de Anglicaanse kerk in Engeland is de evangelicale stroming een belangrijke richting in de kerk geworden, die theologisch serieus genomen wordt. Namen als Alister McGrath, John Stott en Terry Wright horen hierbij. Naar dit voorbeeld willen evangelicalen in Ne-

derland – volgens Dekker tot nu toe wat anarchistisch en ongeordend – ook komen tot 'een meer kerkelijke en theologisch te verantwoorden opstelling met behoud van het eigen van de evangelicale spiritualiteit.' Tot nu toe werd de evangelische stroming door de meer moderne theologen genegeerd of neerbui-gend behandeld. Dat was voor een groot deel het gevolg van het lage theologische peil van de evangelischen.

Met de reformatorische stroming was de relatie beter. Naast gevoel van herkenning zijn er echter ook spanningen: 'Reformatorischen hadden en hebben moeite met de individualistische spiritualiteit die onvoldoende theologisch onderbouwd wordt. Reformatorischen zijn bang voor onevenwichtigheid. Daarnaast speelt vooral in rechts-reformatorische kring het conflict over de vrije wil.'

Cultuurverschillen

Belangrijker is nog het cultuurverschil: 'Evangelischen vinden reformatorische kerken lauw, star en mat. Reformatorischen verwijten evangelischen gebrek aan ernst, besef van heiligheid en het geen oog hebben voor de waarde van de traditie.'

'Het kost weinig moeite om de evangelicale stroming als een moderne stroming af te schilderen. In gelaat, gewaad en gepraat presenteert de evangelicaal zich als kind van zijn tijd. Een zekere veramerikanisering van het geloof is de evangelicaal niet vreemd. Vooral de nadruk op de individuele spiritualiteit past goed in het huidige post-moderne tijdsgewricht, waarin de nadruk ligt op gevoel, emotie en individueel najagen van genot. K kan mij soms niet aan de indruk ontnemen, dat het geloof een hoog "kick-karaher" heeft. Men lijkt voortdurend op zoek te zijn naar religieuze sensaties, individueel en collectief. Hijne Stoffels spreekt in dit verband over het hijgerige karakter van de evangelicalen. Het

voortdurend op zoek zijn naar nieuwe ervaringen en events maakt het geloof ook kwetsbaar en afhankelijk van deze gebeurtenissen. Bovendien is het de vraag of "een stil en gerust leven" niet meer een wezenskenmerk van het christelijk geloof is.'

Tot zover de verhelderende situatietekening van Dekker in het blad *Wapenveld*. Tegen deze achtergrond wilde het RRQR-congres zich beraden op de eventuele plaats van de evangelische beweging in de kerken.

Het congres vroeg aandacht voor de culturele en theologische aspecten van de evangelicalisering en koos daarbij voor een confronterende benadering, om zodoende de bezinning aat te scherpen.

Evangelicalisering als tijdverschijnsel

Op het congres *De evangelikaal-slag van het gereformeerde* leven werden twee hoofdlezingen gehouden vanuit reformatorische hoek. Daarna werd van evangelicale zijde kort oppositie gevoerd tegen beide lezingen, gevolgd door een discussie.

In de eerste lezing behandelde dr Chr. Fahner, cultureel antropoloog en theoloog, het onderwerp vanuit een culturele invalshoek, onder de titel *Evangelicalisering als tijdverschijnsel*.

Aan hem was gevraagd aan de volgende vragen aandacht te geven:

1. De evangelische vroomheid lijkt uitstekend te passen in een tijd van vervreemding, individualisering en emotionalisering, waarin het vertrouwen in de rede is afgenomen. Is de evangelicale geloofsuiting een adequaat antwoord op de moderne cultuur? Hoe komt het, dat evangelischen de vertaalslag van hun geloof naar de moderniteit beter lijken te maken dan de gereformeerden? Hebben zij werkelijk een antwoord op de moderniteit?
2. De evangelische stroming kent wereldwijde vertakkingen. In hoeverre is het evangelicale antwoord

een universeel antwoord en een bij de mens passende geloofsbeleving? Voert de evangelicale beweging ons terug naar de kern van het geloof en biedt ze daarom optimale mogelijkheden om betekenis te hebben in verschillende culturen voor alk tijden en plaatsen?

3. In welk opzicht is de evangelicale geloofsvorm verrijkend? Peilt de beweging de secularisatie dieper? Gaat zij dieper in op de post-moderniteit? En op welke vragen van onze tijd geeft zij geen antwoord?

Culturele setting

Dr. Fahner begon met een paar belangrijke opmerkingen vooraf.

Wij moeten, zei hij, goed blijven onderscheiden en stellen, dat *religie iets anders is dan geloof*. Geloof is in het Nieuwe Testament *persoonlijke verbondenheid aan een drie-enig God*. Dat is iets anders dan een algemeen religieus gevoel.

In de tweede plaats blijft het belangrijk onderscheid te doen tussen 'psychische' verschijnselen en 'pistische' verschijnselen: *geloven is iets anders dan voelen*.

In Fahners optiek kun je de huidige evangelische beweging het best begrijpen in relatie met de omslag in de cultuur in het midden van de jaren zestig. Toen werd de eerste naoorlogse generatie volwassen. Ze koos een anti-autoritaire positie. Deze generatie had een afkeer van het technisch-verstandelijke en aandacht voor de extatische ervaring. Ze moest niet veel hebben van uiteenrafelende analyses en zocht naar beleving van eenheid. Tegenover een pluralistisch relativisme wilde zij intuïtieve zekerheid. Het evangelicalisme is te zien als een christelijke variant van deze heroriënteringssstroming.

In de volgende jaren zie je dan toenemende secularisatie, maar tevens een *zekere* nieuwe oriëntatie, die gericht is op wat meer is dan *mens*. Ook is daar het narcisme, waarin de mens beheerst wordt door liefde voor zichzelf. Gevolg daarvan is, dat

ieder zich naar buiten presenteert met zijn eigen verhaal. In de post-moderne cultuur die we vandaag beleven, moeten we niet veel hebben van grote woorden, maar alle kleine verhalen zijn toegestaan, wat leidt tot een grote pluriformiteit aan waarden, normen, opvattingen en gedragingen.

Past het evangelicalisme bij de moderne tijd?

Fahner vindt het evangelicalisme wel waakzaam, maar niet nuchter. In de aandacht voor emotie en gevoel is er sprake van aansluiting bij moderne en wereldwijde ideeën. Je ziet een zekere vereenvoudiging, vergemakkelijking, oppervlakkigheid en simplisme. Het evangelicalisme kent enerzijds enthousiasme, maar anderzijds verliest het scherpte in de leer. Dat kan de aantrekkelijkheid vergroten. Deze enthousiaste gemakzucht neemt Fahner ook waar in het weinig of geen begrip hebben voor de 'religie van de waarheid', die in onze samenleving in orthodoxe kringen ook voorkomt.

Dit alles geeft gemakkelijk aansluiting bij moderne mensen, bij hun vragen en bij hun manier van omgaan met de dingen en met elkaar. De stijl van communiceren is expliciet, individualistisch en zelfgericht: 'ik vind', 'ik voel'. Daartegenover is de traditionele reformatische benadering: 'God zegt'.

Antwoorden op moderne vragen?

Het evangelicalisme heeft een gering besef van historische ontwikkelingen. Gereformeerden hebben meer weet van de historie en zijn meer gericht op de inhoud. Wat zij nodig hebben is een verwoording in hedendaagse taal. Dat hedendaagse element is iets, waarin gereformeerden van evangelischen kunnen leren, maar niet zozeer als het gaat over inhoudelijke deugdelijkheid. De moderne mens kent een zeer grote nood: de zinloosheid. Hij lijkt soms 'een sukkel zonder sokkel',

zonder kennis van scheppingsstructuur, val en verlossingsperspectief. Daarin kan de gereformeerde traditie wezenlijk betekenis hebben. Fahner verwees naar een discussie in het blad *Groei tussen Ouweeneel* en Van der Graaf. Daar stelde Ouweeneel, dat men in evangelische kring de reformatische confessies meer zou moeten uitdiepen. Een theologisch doordenken van de vragen zou goed zijn. Van der Graaf benadrukte het belang van de inhoud van de belijdenis en het belang van het Woord. Hij pleitte voor een gezamenlijk doorvertalen daarvan naar de mens van vandaag, ook in maatschappij en politiek.

De conclusie van dr. Fahner was: *als het doordringen van evangelicalisering in de kerken verlies aan de waarde van de gereformeerde traditie zou meebrengen, zou dat een onherstelbare vermindering van het christelijk getuigenis betekenen*. Evangelischen zouden kunnen helpen bij het beter doorgronden wie de moderne mens is, zodat de reformatischen hun rijke traditie daarop des te beter zouden kunnen richten.

De tweede spreker op het congres was de Christelijke Gereformeerde predikant dr. G. C. den Hertog, die sprak over het onderwerp *Gereformeerden en evangelischen: een bron, twee stromen?* Hij pleitte ervoor, dat we hoofd en hart – 'een UT-relatie' – weer meer bij elkaar zouden houden. Als derde spreker kwam dr. P. van der Laan aan het woord. Hij plaatste vanuit evangelisch standpunt een aantal kanttekeningen bij de referaten van Fahner en Den Hertog en voerde een pleidooi voor samenwerking van Gereformeerden en Evangelischen. Beide groepen zouden van elkaar moeten leren. Zou door gezamenlijke inspanning misschien een nieuwe Reformatie (*Revanmatie?*) mogelijk zijn?

Over deze beide verhalen de volgende keer.

Meditatief

...de stam Efraïm koos Hij niet.

Psalm 78 : 67b

Eén pot nat?

'Da's typisch één van Jansen. Dat gebaar en die manier van zeggen; dat hebben ze nou allemaal. Ze zijn ook allemaal hetzelfde.'

In gezinnen zie je vaak gemeenschappelijke trekken.

In uiterlijk of in manier van optreden.

Oppervlakkig gezien lijken mensen van één familie behoorlijk op elkaar.

Maar bij Jansen zelf zullen ze er toch anders over denken.

En terecht.

De ene mens is de andere niet.

En zo was het ook bij de familie Jakob.

Voor ons idee maakt het niet zoveel uit of je het hebt over Zebulon Ben-Jakob of over Naftali Ben-Jakob.

Maar als je beter kijkt is er wel degelijk groot verschil tussen Ruben en bijv. Manasse, die als kleinzoon toch voor zoon van Jakob door mocht gaan.

Juda en Efraïm; één pot nat?

Vergeet het maar!

Jahwe, Efraïm en Silo

Efraïm was een super-stam.

Groot, sterk en prestigieus.

Vanaf de intocht heeft bovendien in Efraïms gebied de oude tabernakel een hele poos gestaan.

In Silo stond de tent van samenkomen met de ark en de gouden kandelaar; daar diende de hogepriesterlijke, Aäronietische priesterfamilie van Eli.

Een bevoorrechte club dus, dat Efraïm.

Sinds Jakobs zegen (Gen. 48) gold het Efraïm van toen als adres voor Gods zegen, die zich vanuit Silo in kringen over Israël verspreidde. Jahwe, Efraïm en Silo, een drievoudig snoer dat niet licht verbroken wordt?

De keuze 'gecanceld'

Efraïm, volk van Gods keus.

Het stelde zo teleur.

Groot, sterk en prestigieus was het.

Laks, zelfingenomen w gezapig werd het.

En Gods reactie was niet mals.

De slag bij Afek (I Sam. 4) was

Gods vernietigende antwoord.

'Efraïm koos Hij niet meer. Hij koos de stam Juda.'

God zelf annuleerde zijn eerdere keus.

Hij maakte een eind aan de 'Efraïm-bedeling'.

Het werd Jahwe, Juda en David.

Psalm 78 legt de wissel bloot van

het spoor naar de leeuw van Juda die kwam in een krib.

Efraïm liep dood.

Het ontbreekt zelfs in Openbaring 7!

God, Neêrland en Oranje

Lang hebben de Nederlanders zich ook zo gevoeld; als volk van Gods keuze.

De drie-slag God, Neêrland en Oranje vormt een treffend bewijs van hoe diep de zelfingenomenheid zat.

Nu is er niemand meer die in een post-christelijk Nederland deze trits verdedigen zal.

Maar een rest ervan vind je soms terug in ons denken over andere

kerken in binnen- en buitenland.

Die hebben zo hun eigen geschiedenis en cultuur.

Maar hebben wij werkelijk de moed en het relativiseringsvermogen om dat te honoreren?

De gemeenten in de derde wereld groeien her en der zo explosief dat ze getalsmatig de westerse kerken in de schaduw stellen. Op wereldniveau doet de Geest zijn baanbrekende werk in Zuid-Amerika, in Afrika en in het Verre Oosten.

En in Efraïm?

In Nederland?

Niet meer??

Of toch...

Maar anders.

Anders dan vroeger.

't Is moeilijk bescheiden te blijven...

God gaat zijn weg met ons.

Hij maakt zijn keuzes.

Souverein.

Dat maakt je klein.

Dat maakt je bescheiden.

Dat bevrijdt van zelfingenomenheid.

Van het de-ander-de-maat-nemen.

Dat leert je afhankelijk bidden:

'Kies, Heer, ook steeds weer voor ons.'

SAMEN IN DE NAAM VAN JEZUS

(3e gebod)

Zo begint een bekend gezang.
**Samen in de naam van Jezus
heffen wij een loflied aan.**

Als je dat zingt, gaat er wat door je heen.

Je **voelt** een **band** met elkáár: **samen in de naam van Jezus.**

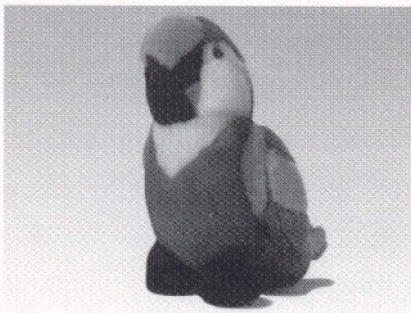
En samen sta je voor de naam van **Jezus.**

Dat voel je als je het zingt. Maar spoort het met onze dagelijkse praktijk? Wat doe je nu echt voor Jezus' naam? Voor de naam van God. Daarover gaat het derde gebod.

Vallen over een woord

Als christen doe ik m'n best Gods naam niet te misbruiken. En dan bedoel ik: niet vloeken. Dat lukt niet altijd, maar meestal toch wel. Zo moeilijk is dat eigenlijk niet. Je moet er alleen om denken.

Als christen raakt het mij als ik iemand anders hoor vloeken. Dan wordt het moeilijker. Want dan moet ik er wat van zeggen. Dat staat in de catechismus: God toornst ook tegen hen die het vloeken niet zoveel mogelijk helpen tegengaan'.

Het probleem is dat ik dat vaak niet voor elkaar krijg. De situatie is er niet zo geschikt voor. Of ik ben bang dat het op dat moment niet goed overkomt.

Toch moet het en wil ik het. Dus als iemand in mijn omgeving bij herhaling Gods naam misbruikt, dan ga ik er wat van zeggen. Weet je wel dat je God beledigt? En je doet mij er ook pijn mee, want ik hou van God.

Nou, is dan de reactie, dat bedoel ik helemaal niet, hoor. Ik bedoel alleen maar van 'Tjonge, nou zeg'. Daar hoeft je dus niet zo zwaar aan te tillen.

Natuurlijk til ik daar wel zwaar aan. Maar als ik dat zeg is het gauw: waar bemoei je je mee?

Wat heb ik dan bereikt? Weet die ander nu hoe God is? En waarom ik het fijn vind bij God te horen? Ze vinden me eerder een bemoeial die valt over een woordje.

J. Luiten

W wandelen met God

De naam van je man

Een vrouw die trouwt krijgt de naam van haar man. Zo gaat het niet altijd meer, maar gemakshalve ga ik er nu even vanuit. Als vrouw draag je de naam van je man. In een goede relatie vind je dat fijn. Als ze aan hem komen, kom je voor hem op en trots vertel je wat hij allemaal doet. Andersom natuurlijk ook.

Dat is heel wat anders dan iemand op een woord pakken. Je vertelt wat van je man. Je hebt wat te vertellen. En je doet het graag, want je hebt een goede band met elkaar.

De naam van je man is iets dat leeft voor je. Want je deelt alles met elkaar.

Dan raakt het je als ze zijn naam bekladden. Maar zeg je dan alleen. Je mag mijn man z'n naam niet noemen? Punt uit?

Nee, want het gaat niet alleen om een naam, maar om je leven, het leven van jullie samen. Als ze daar eens wat van wisten! Misschien lukt het om daar wat van te vertellen. Dan gaat het niet alleen over je

man, **maar ook** over jezelf, over jul-
lie samen. Als je er de gelegenheid
voor krijgt, doe je het **graag**.

De naam van God

Het zal niet altijd **lukken** met ie-
mand contact te krijgen, zodat je
wat van jezelf kwijt **kunt**. Maar het
belang ervan is **duidelijk**. **Dan** kun
je echt **wat** van God vertellen. En
op een persoonlijke manier. Want
je leeft erin. Gods naam is jouw le-
ven.

Contact maken is daarvoor eerste
vereiste. Als je graag wilt dat ze
voor jouw gevoelens belangstelling
hebben, zul je toch ook (eerst) be-
langstelling voor die ander moeten
tonen. Grote kans dat het dan ook
van de andere kant gebeurt. **Dan**
kun je duidelijk maken waarom je
het **fijn** vindt dat je Gods naam
draagt. **Dan** gaat het over God.
Maar ook over jezelf. Over je leven
in band met **God**.

Contact maken zal lang **niet** altijd
lukken. **Evengoed** moet ik m'n best
doen om voor Gods naam op te ko-
men.

Maar duidelijk is ook: **eren** van
Gods naam zit niet alleen op een
woord vast. Het **gaat** om je manier
van leven. Een leven **zonder** ver-
keerd woord kan een vloek zijn.
Tegelijk **kun** je over een onbedacht-
zaam woord **spijt** hebben en **daarin**
laten zien dat je een levende band
met **God** hebt. De naam van God is
niet maar een woord, maar je leven.

Mijn verantwoordelijkheid

Dan word ik teruggeworpen op me-
zelf. Gods naam dragen is een
kwestie van m'n leven. Hoe **geef** ik
van mijn kant invulling aan mijn
band met **God**?

Ik kan wel commentaar hebben op
een **ander en zijn** woordgebruik.
Maar wat doe ik zelf als het gaat
om **mijn leven in band met God**?
Hoe voelt het Gods naam te dra-
gen? **Wat** doe ik dan? Wat **vind** ik
daaraan **fijn**?

Ik kan ook commentaar hebben op
gebeurtenissen in de wereld, op
ontwikkelingen in de **kerk**. Maar in
band met God ben ik ook zelf ver-
antwoordelijk. Om **goed te** doen en
opbouwend bezig te zijn. Om
Christus draag je **zijn gemeente een**
warm hart toe en geef je om men-
sen die naar Gods beeld gemaakt
zijn. Want je draagt **zijn** naam.

Samen in de naam van Jezus. Een
bekend gezang. Het **roept** een be-
paald gevoel op, van een band met
God en met elkaar. Laat dat gevoel
handen en voeten krijgen in ons le-
ven. Het **gaat om Gods naam**. Laten
we die dragen met **eer**!

¹ Zondag 36.

UIT DE KERKEN

PERSBERICHTEN

Radiokerkdienst

Op zondag 14 december, 17.00
uur, radio 5, wordt vanuit de Gere-
formeerde Kerk in Almere-Stad
een dienst uitgezonden, waarin ds.
J. van Benthem hoopt voor te gaan.

Steunfonds Prof. Dr. G.A. Linde- boom Instituut

Er is een steunfonds opgericht om
het Lindeboom Instituut aan extra
inkomsten te helpen, om het huidi-
ge werk te kunnen voortzetten,
bijv. de financiering van bijzondere
leerstoelen waaronder die van prof.
dr. J. Douma aan de VU, en weten-
schappelijke publicaties. Het Lin-
deboom Instituut – opgericht door
Christelijke Hogeschool Ede, Ned.
 Patiëntenvereniging, Stichting
Schuilplaatsen de Gereformeerde
Hogeschool Zwolle – is een chris-
telijk centrum voor medische
ethiek. Het instituut houdt zich be-
zig met vragen rond euthanasie, or-
gaantransplantaties, klonen e.d. en
probeert daar bijbelse antwoorden
op te vinden. Deze visie wordt in
de discussies en besluiten in onze
maatschappij ingevoerd door rap-
porten en publicaties t.b.v. de poli-
tiek en beleidsinstanties in de ge-
zondheidszorg. De vier genoemde
organisaties dragen gezamenlijk
een deel van de vaste lasten (sala-
rissen en huisvesting) van het Lin-
deboom Instituut. Een verdergaan-
de financiële inbreng is vanuit deze
organisaties niet mogelijk. Daarom
moet een beroep op derden worden
gedaan. Giften kunnen worden
overgemaakt op giro nr. 7780790 of
bankr. 46.32.07.920/35.48.22.020
t.n.v. Stichting Steunfonds Linde-
boom Instituut.

Achtergronden

Er dient een minister van gezinszaken te komen, zo stelt het verkiezingsprogram van het C D, A.

Ouders moeten werken en zorgen kunnen combineren. Kinderopvang moet verbeterd worden. En wat het onderwijs betreft: kleinere klassen. Kortom: ook in de geëmancipeerde Nederlandse samenleving, waar zowel mannen als vrouwen in het arbeidsproces volop meedoen, groeit de aandacht voor het gezin en voor het kind. De westerse samenleving steekt al jarenlang scherp af bij maatschappijvormen elders door een sterk individualisme. Het is te wensen dat dit onderscheid verdwijnt. De tijd lijkt er rijp voor te zijn. Misschien is het goed van christenen in een andere samenleving te leren.

Samen leren

Onze eerste reactie is meestal niet die van bereidheid tot leren. Het lijkt de mensen aangeboren te zijn de eigen cultuur hoger aan te slaan dan die van anderen. Dat was zeker het geval toen Europeanen voor het eerst met Aziatische en Afrikaanse samenlevingen in aanraking kwamen. Dat gebeurde tijdens de ontdekkingsreizen die vaak een handelsdoel hadden, en ook toen zendelingen contacten gingen leggen. De Europese cultuur was in die tijd al eeuwenlang door het christendom beïnvloed. Vanuit deze achtergrond was het oordeel over de gebruiken van de inheemse bevolking vaak negatief. Dat gold ook de huwelijksgebruiken, zoals polygamie en bruidsprijs. Europeanen in het einde van de twintigste eeuw kijken

met een andere blik naar deze gewoonten. Dat komt omdat het westen zelf geleidelijk ontkerstend is en een Europees christen daarom alleen al minder reden heeft zijn cultuur beter te vinden. Een andere factor is dat veel Aziatische kerken inmiddels al een eeuw bestaan en de christenen daar hun eigen christelijke gewoonten hebben gevormd. Die zouden wel eens bijbelser kunnen zijn dan de moderne westerse gewoonten. Het goede moment om met elkaar te willen leren wat de Bijbel van ons vraagt is nu zeker aangebroken.

Waarop letten?

Tijdens en vooral na mijn werk als zendeling op Sumba heb ik mij afgevraagd of wij altijd een juiste beoordeling hebben gegeven van de gang van zaken rond de Sumbanese huwelijken. Vaak Liepen wij stuk

op het verschijnsel van de bruidsprijs. We vonden dat een onbehoorlijke en ook ongeoorloofde gewoonte. Toen ik onze omgang met dat verschijnsel wilde bestuderen moest ik drie dingen doen. Ik denk dat op dezelfde zaken gelet moet worden als, waar dan ook, een ander maatschappelijk probleem in de kerk beoordeeld wordt.

1. Nagaan wat het precies is. In dit geval ging het om het Sumbanese huwelijk, hoe het tot stand komt en welke plaats het in de samenleving heeft. Daarvoor is cultureel-antropologisch onderzoek nodig.

2. Nagaan wat de Schrift zegt, in dit geval over huwelijk en huwelijksbetalingen. Dat vraagt om een exegetisch onderzoek van tal van bijbelteksten, deze keer vooral uit het Oude Testament.

3. Nagaan hoe de kerstening is verlopen en wat de rol van de zendelingen en de kerk is geweest. Dat vraagt om beschrijving van een stuk kerk- en zendingsgeschiedenis en een ethische beoordeling. Daaruit zijn in dit geval aanbevelingen voor de Sumbanese kerk voortgevloeid. De resultaten van mijn onderzoek heb ik beschreven in 'Huwelijksbetalingen. Een antropologisch-ethisch onderzoek naar de bruidsprijs op Oost-Sumba' (1997). Maar nu het tweede resultaat van dit onderzoek. Toen ik naging of het Sumbanese huwelijk voldeed aan de eisen van de Schrift, kwam ik in aanraking met elementen die bij mij als westerling vreemd overkwamen, maar die wel een schriftuurlijke basis bleken te hebben. Het ging om gedeelten van de Schrift waar ik eigenlijk over heen gelezen had, maar waarbij ik werd bepaald door de kennismaking met de Sumbanese cultuur.

Leren van heidenen?

In **stammensamenlevingen** is het huwelijk een religieuze aangelegenheid. Gestorven voorouders zien toe op het **huwelijk** van hun nageslacht op aarde. Zij geven hun zegen als het huwelijk gesloten wordt volgens de **adat** (het oude gewoonterecht). Hier **past maar één christelijke** reactie op. Het antwoord is niet **dat** je verklaart dat het huwelijk **alleen** maar een burgerlijke en religieus-neutrale **zaak** is, een **besslissing** tussen twee mensen met eventueel een bekrachtiging van de overheid. Het **antwoord** van de christenen luidt dat niet de voorouders hun stempel zetten op het **huwelijk**, maar dat de ene God, & Schepper van hemel en aarde, aan ieder mens **zijn** partner geeft. Zoals Eva bij Adam werd gebracht, zo gebeurt het nog steeds door de leiding van God dat jonge mensen **elkaar ontmoeten**, liefhebben en gaan **trouwen**. Het gereformeerde **huwelijksformulier** spreekt daarvan en dat is **zowel** in **Indonesië** als in Nederland in gebruik (zie het Gereformeerd Kerkboek, **pag. 555-559**, en het *Buku Gereja*, pag. 141-148). De **Republiek** Indonesia presenteert zich als **een** religieuze staat. Dat houdt **voor** de huwelijkswetgeving in dat de overheid graag ziet dat de godsdienstige gemeenschappen zich met de huwelijken van hun leden bezighouden. Deze overheid heeft er **geen** bezwaar tegen dat de kerkelijke bevestiging vooraf gaat aan de burgerlijke registratie, integendeel. Predikanten worden gesticuleerd ambtenaar van de burgerlijke stand te worden. Hoe **moeten** christenen **daarop** reageren? Burgerlijke registratie blijft **van** betekenis, want **alleen** de overheid kan met haar justitiële apparaat het **huwelijk beschermen**. Vroeger deden de families of de stammen dat, toen er **nog** geen **centrale** overheid **was**. Zij gebruikten daarbij het middel van de angst voor de **voorouders**, die zegen zouden inhouden als de **huwelijkswetten** geschonden zouden worden.

Maar **het** is onjuist het huwelijk nu, vanwege die heidense achtergrond, alleen maar als een burgerlijke zaak te gaan behandelen. Laat de kerkelijke bevestiging maar aan de burgerlijke registratie vooraf gaan. En laat het voluit een kerkelijke bevestiging zijn, **conform** het formulier, en niet alleen een voorbede. Het publieke ja-woord **voor** God en de gemeente is **ook** heel duidelijk een 'ja' tegen **Gods Woord** en niet **alleen** tegen de burgerlijke wet. Terecht vraagt **de stamgodsdienst** aandacht voor het huwelijk als een religieuze zaak. Tegenover dit heidendom moet het huwelijk niet a-religieus worden geacht maar nog steeds als **een** voluit godsdienstige aangelegenheid. **Huwelijksgebruiken**, van wat voor aard dan ook, worden niet zo **snel** verkeerd gehanteerd als men zich direct afhankelijk weet van God en een levende relatie met **Hem** onderhoudt. En dat is het punt **waar** het **ook** bij ons, christenen in Nederland, om **gaat**.

'De man als hoofd van de vrouw' is niet patriarchaat.

De gereformeerde **huwelijksformulieren** wijzen op de **positie** van de **man** als hoofd van de vrouw, zoals die is vastgelegd in Ef. 5 : 22-33. Dat geldt ook van het nieuwe **formulier** dat in 19% is vrijgegeven voor **gebruik** in de kerken in Nederland. Toch wordt dit onderscheid **tussen** man en **vrouw** vaak bekritiseerd, niet zozeer bij de **Sumbanese** christenen als wel bij hun Nederlandse medegelovigen.

Sumbanezen begrijpen **ons** hierin niet en hebben de neiging ons te corrigeren. Wij kunnen proberen **ons** van de **Sumbanese correctie** af te maken door te **zeggen** dat **hun** opvatting voortkomt uit een achterhaalde manier van denken. Hebben in **stammensamenlevingen**, zoals de Sumbanese, de mannen geen patriarchaal **gezag** en komen daar **niet** veel **misbruiken** uit voort? Toch reageren we dan **te snel**. Hier ligt een punt **waar** we door **onze overzeese medechristenen** juist gewezen worden op

elementaire begrippen uit de Schrift. Als er ergens sprake is van patriarchaal **gezag**, dan in het Midden-Oosten, meer dan in Indonesië. Het houdt **bij** de bedoel(en) in dat de man bezitsrecht over zijn **vrouw** en dochters heeft en ze **zelfs** aan gasten **kan** afstaan. Maar in die wereld van het Midden-Oosten was de **gang** van **zaken** in Israël anders! Sporen van een patriarchale samenleving kende Gods **volk** inderdaad. Soms verkocht iemand zijn dochter als slavin. Maar dan schreef de wet voor dat dit **geen** echte slavernij **mocht zijn**, maar dat de **dochter** uitgehuwelijkt werd en **als** echtgenote behandeld moest worden (Ex. 21 : 7-11). Wat Abraham (Gen. 12 : 10-20), Lot (Gen. 19 : 1-14) en Isaäk (Gen. 26 : 1-11) met hun **vrouw** resp. dochters uithaalden wordt in de Schrift afgekeurd. Jefta deed een lichtvaardige gelofte, **waar** zijn dochter de dupe van werd. Hij heeft de belofte **wel** **ingelost**, maar toch spijt gehad van zijn **woorden** en zich gerealiseerd dat hij **geen** goede vader was (Richt. 11 : 30-40). Wat in Gibeä **gebeurd** was werd alom als een schanddaad gezien (Richt. 19 : 22-30). Het gaat bij het 'hoofd-zijn' van de **man** om **een** orde, die door **God**, de Schepper, in het begin is **aangebracht**, **zoals** 1 Tim. 2 : 13 ons vertelt. Dat staat los van een al dan niet patriarchale **samenleving**, maar wel in nauwe samenhang met de door God gewilde twee-eenheid van **man** en **vrouw** in het monogame huwelijk en met **het** gezin, **als** belangrijkste cel in de samenleving.

De vrouw in het ambt?

De apostel **Paulus** legt een verband tussen de positie van man en **vrouw** in het gezin en de plaats van beiden in de **gemeente** (1 Kor. 14 : 34-36). Uit de positie van de **man** als hoofd van de vrouw vloeit voort dat alleen aan mannen de **taak** van onderwijs en leiding in de gemeente wordt toevertrouwd. Bij internationale contacten tussen kerken – ook in de gereformeerde

oecumene – is de kwestie van de vrouw in het ambt vaak een belangrijk gespreksonderwerp. Westerse kerken doen kritiek vanuit de Afrikaanse en Aziatische broederschap nog wel eens laatdunkend af met de opmerking dat daar de samenleving nog niet is geëmancipeerd. Maar het is beter te beseffen dat het Woord van God niet alleen ons heeft bereikt en dat wij van deze zusterkerken kunnen leren. Iaat de gereformeerde zending en de gereformeerde oecumene zich wachten voor verkeerde zendingsijver en niet & bredere oecumene volgen die al zo vaak via de theologische opleidingen geprobeerd heeft samenlevingen te veranderen in een meer westerse zin, door de vrouwen nadrukkelijk op de voorgrond te plaatsen.

Niet patriarchaal: daarom niet samenwonen

In een patriarchale maatschappij heeft de man absoluut gezag over zijn vrouw en kinderen. Dat is iets anders dan dat hij 'hoofd' is van de vrouw. Een patriarchale samenleving valt te rangschikken onder de gevolgen van de zonde, de vloek waarover gesproken is in Gen. 3 : 16. Zo'n samenleving verdraagt zich ook niet met Gen. 2 : 24, waar we lezen dat het Gods bedoeling is dat de man zijn vader en moeder verlaat en met zijn vrouw een nieuwe kern in de samenleving gaat vormen. Dit gebeurt bij patriarchen niet, hun kinderen en kleinkinderen

blijven bij hen wonen en onder hun gezag staan.

Door deze tekst aan te halen is het gereformeerde huwelijksformulier behoorlijk kritisch tegen de Sumbanezen. Zij moeten verstaan dat de huwelijksceenheid belangrijker is dan de band met ouders en andere familieleden. In een stammensamenleving moet die ruimte voor het jonge gezin altijd weet bevochten worden. Nu komt het er op aan dit niet vanuit westerse, individuele motieven te doen, maar vanuit christelijke beweegredenen. Bij een stam raakt het huwelijk de hele familie, vaak zijn er regels die bepalen uit welke familie de man zijn echtgenote moet halen. Christenen mogen het belang van familiebanden niet bestrijden maar m moeten wel voorkomen dat de familie boven alles gaat.

Daarom verzetten Sumbanese christenen zich tegen de lokale gewoonte dat jonge mensen eerst een tijd ongehuwd samenwonen, voordat het huwelijk gesloten wordt. De achtergrond daarvan is dan wel een andere dan die van het ongehuwd samenwonen in het westen. Als de patriarchale structuur te zwaar drukt doordat er een onredelijke bruidsprijs van de bruidegom en zijn familie geëist wordt, gaan hij en zijn verloofde samenwonen. Zo stellen ze zijn familie in de gelegenheid stukje bij beetje die bruidsprijs te verzamelen, en tegelijk kunnen ze door alvast te gaan samenwonen voorkomen dat het huwelijk helemaal niet doorgaat. Families laten daarom dit samen-

wonen geworden, al spreken ze er nog zo luid hun afkeur over uit.

Uiteindelijk worden ze er immers niet slechter van.

Alleen vanuit christelijke motieven kunnen bezwaren doorslaggevend zijn. De familieband mag niet boven alles gaan, bovendien worden door dit alles leugen en bedrog in de hand gewerkt. Christenen pleiten voor een billijke bruidsprijs en zijn tegen het samenwonen.

boeken van Ds. D. Los

Pastorale pastilles
enkele grepen uit een boeiend en veelzijdig pastoraat

Graag wil de auteur die mensen tegemoet komen die hem vertellen zijn pepernoten te hebben opgezogen. Om er op die manier nog langer van te genieten. Een ware delicatessie voor de fijnproevers.
208 pag., ing., f 22,00

Pastorale pepernoten
enkele grepen uit een boeiend en veelzijdig pastoraat

'Een kostelijk boek. Je hoort de auteur zijn belevenissen vertellen! Het boek kenmerkt zich door de typische 'Los-humor' (iets anders dan losse humor) en de Gereformeerde peperkorrels die er in te vinden zijn'
206 pag., ing., f 22,00

Pastorale pastilles

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

PRAGMATISME, JAN SALIE EN CHRISTELIJKE POLITIEK

A.J. Verbrugh

Samenleving

*In de politiek is pragmatisme het kiezen voor praktisch **nuf** zonder achtergrond of **beginsel**. D66'er Van Hulten verklaarde: wij zijn een pragmatische partij. Voor alles kiezen we een praktische oplossing. Wij hebben geen beginselen (N.D., 30-9). En beoogd D66-lijsttrekker mw. Borst (in radioprogram Met het oog op morgen op 27-9): We zijn los van allerlei ideologische ballast uit het verleden en pakken de zaken aan zoals ze er liggen. Ook premier Kok die in zijn Den Uyl-lezing van dec. 1995 het afschudden van ideologische veren een bevrijdende ervaring voor een politieke partij noemde, maar er niets voor in de plaats stelde, behoort bij de pragmatici. Pragmatici passen zich aan bij elke situatie en elke meerderheid. Morgen teleurstelling bij ieder die in de eerste plaats principieel wil zijn.*

wind door onze streken. De klok wees naar Angelsaksische democratie, met zoveel mogelijk scheiding tussen godsdienst en politiek; en verder naar de godsdienstloosheid van de toen beginnende internationale samenwerking in de Verenigde Naties en in Europa. In veel politieke partijen wonnen denkwijzen terrein die bij deze geest van toenemende godsdienstloze werelddeelnheid pasten. In 1991 kwam er voor deze geest nog meer terreinwinst. Vrije wereldmarkt, geïntensiveerde communicatie, komst van migranten, een pluriformie en veelkleurige samenleving en een kijk op de wereld als een 'global village' vragen om praktische activiteiten en oplossingen waarbij alle geestelijke achtergronden van betrokkenen uit de weg worden gegaan. Politiek pragmatisme past hierbij uitstekend. Sjaak Koenis, filosoof in Maastricht, schreef een boek over Het verlangen naar gemeenschap (*overm o r d en politiek m de verzuiling*). Gemeenschap zal volgens hem altijd uitgaan van narren en waarden die een conflict met anderen veroorzaken. Zulke conflicterende normen zijn bijv. de Tien geboden en christelijke deugden als geloof, hoop en liefde. Zij vormen wel gemeenschappen en groepen, maar deze sluiten andere groepen buiten. Daarom zijn ze politiek onbruikbaar. In de politiek gaat het erom mensen bij elkaar te brengen en te houden. Daarvoor zijn heel andere normen en waarden nodig, namelijk verdraagzaamheid, het toekennen van gelijke rechten aan ieder, en ook gezondheid en bekwaam beheer van zaken om het samenleven te ordenen. Ons lijkt dit de theorie van het vlakke politieke pragmatisme.

Ontstaan van het politieke pragmatisme

Politiek pragmatisme en de vrije markt zijn het nieuwe leerstuk, schreef ook *NRC Handelsblad* in een hoofdartikel (22-9). Naarmate dit 'leerstuk' meer domineert, laten de woordvoerders van de socialistische, liberale en christendemocratische politiek steeds minder van het eigenlijke van hun richting blijken. Waardoor ontstond deze opmars naar het pragmatisme?

Wij zien een paar oorzaken. In de eerste plaats ontstond na de mensonterende totalitaire ideologieën van fascisme en communisme als reactie een ontideologisering van

de politiek. 1945 bracht de verplettering van de Duitse nationaal-socialistische macht en 1991 de ontbinding van de Sovjetunie. Zulke machten nooit weer, zei ieder. Maar vaak werd met het badwater ook het kind weggegooid. Niet alleen de totalitaire ideologieën, maar ook alles waarvan men zei dat het op een ideologie leek, wilde men buiten & politiek houden.

Maar er is meer. In 1945 werden wij niet bevrijd door dragers van antirevolutionaire of andere vaderlandse regeringsbeginselen, maar door Britten, Amerikanen en Canada's. In het kielzog van de bevrijders joeg er een nieuwe politieke

Mw. dr. Borst zei: we zullen niet **zoveel** verschillen van liberalisme en **socialisme**, maar het is meer 'stijl'. Daarom is **terecht** opgemerkt dat 'paars' een D66-kabinet is met een pragmatische opstelling als **basiskracht**. Maar als bij partijen de drang van beginselen in de politiek ontbreekt, ontstaat leegte. Om **deze** op te vullen, worden de politieke keuzes **gepersonaliseerd**. De pers signaleerde dat eerst de lijsttrekkers zijn **aangewezen** en dat **daarna** pas de programma's naar buiten kwamen. Dit is de omgekeerde volgorde. Het gevaar bestaat dat de programma's tot **voetnoten** worden bij het **optreden** van de al eerder **aangezochte** lijsttrekkers. Ook bij echte **beginselepolitiek** spelen personen een rol, maar dan de rol van **be-kwaam** dienaar van een **beginsele**, zie **Kuyper, Troelstra, Romme**. Als echter het pragmatisme de beginsele neutraliseert, gaat **straks** bij **Kamervierkiezingen** de **keuze** niet om actuele principiële scheidslijnen, maar vooral om aanvaarding van de leiding van **personen: Kok, Bolkestein** (met achter hem de **paarsgezinde Dijkstal**), **De Hoop Scheffer**, **Borst** (variant-De Graaf). **Voor** de media **zijn** bij deze personen meestal niet hun **diepste** politieke overtuiging, maar vooral een **gevoelig** imago bepalend. In de **televisiedemocratie** draait het om **presentatie** en politieke ster-allure. De wereld **versoapt**, schreef Peter Brusse. Dit **kan** de politieke belangstelling van de **kiezers** niet **duurzaam** vasthouden. Politieke sterren zijn als revuesterren. Je ziet ze, hoort ze en vergeet vaak snel wat ze zeggen. De kiezers missen de tijd om **zich** te verdiepen in de bestuurstechnische zaken **waar** de **vakpolitici** mee bezig zijn. In deze periode met de **norm** van werk, **werk, werk**, en een arbeidsproductiviteit die hoger is dan ooit, hebben zij wat anders te **doen**. Maar over beginselen **zouden** zij **wel** kunnen **oordelen**. **Daarvoor** zouden zij zich vanuit hun eigen plaats in de maatschappij kunnen

inzetten. Echter merken zij nu juist van de politieke beginselen steeds minder. Vandaar dat nog slechts 2% van de **kiezers** lid is van een politieke partij, terwijl op de matig bezochte vergaderingen **vooral** de semi- of geheel professionele politici aanwezig zijn. Daar worden dan per partij de kandidaten voor de openbare functies verdeeld. Zo kan er gemakkelijk een politieke elite worden **gevormd**.

Veel burgers zijn onder invloed van het dominerende pragmatisme zo vervuld van welbehagen in hun welvaarten **amusement**, dat ze er **weinig** aan denken dat **ook** over de grote politieke zaken **meer en meer** door een **bestuurderselite** wordt beslist: Wie kan er in **ons land** (anders dan in Denemarken) nu nog iets **kies** over bijv. het onzekere experiment van de euro, laat **staan** over de gevolgen die de politieke **insiders** hieraan zullen verbinden? **Zolang** de strijd voor **echte** beginsele afwezig blijft, lijkt het of we **teruggaan** naar de tijd toen regenten de richtlijn **hanteerden** van **Alles voor, maar niets** door het volk. Dit was destijds de leus van het Verlicht Despotisme, een woord van de **toenmalige Oostenrijkse minister Metternich** (1773-1859). Uitgerend nu schreef de Groningse **hoogleraar** theoretische **geschiedenis** F.R. Ankersmit in *Socialisme en Democratie* van sept. 1997: 'Een Verlicht Despotisme dat op een weloverwogen en rationale manier de aard van het collectieve belang... **definieert, is dan het enige zinvolle alternatief...** (We zien) dat **we** ons in deze richting bewegen'. Hij had **ook** kunnen wijzen op het voorbeeld van **China**, waar de **bevolking** een vrije markt **kreeg** en waar de communistische top het verdere **leven** stempelt. In NRC *Handelsblad* van 11-11 bepleitte Ankersmit **versterking** van de invloed van de Koning, omdat deze het **belang** van de staat vandaag **beter kan** behartigen dan een representatie van de bevolking. **Hiervoor** gaf hij als **voorbeelden** o.m. **Srebrenica**, de heerschappij van de poli-

tiebonden, de IRT-affaire, verprutsen van Onderwijs en stammenoorlogen op Landbouw. Zo lijkt het of de politieke gevoelens geleidelijk **terugglijden** naar de tijd van 1830-1860. **Partijpolitiek** zonder beginselen laat de mensen in wezen koud. Ze laten dan de regeringszaken regelen door regenten.

Gemeenschappelijk regeerrecht

Misschien valt nu de vraag of het zo verkeerd was in 1830-1860. **Want** het advies van Paulus aan **Timotheus** (1 Tim. 2 : 2) **roept** toch het beeld op van leden van de kerkelijke **gemeente** die zich **slechts** bekommeren over hun leven in eigen kring, hun arbeid **voor** het **&-gelijk** brood en v a gezin en kerk. God werd gevraagd dat **de** overheidspersonen het **mogelijk** **zouden** maken dit leven in eigen kring ongestoord voort te zetten. Van een **medeverantwoordelijkheid** van de christen-onderdanen voor **toenmalige** publieke zaken, zoals de toestand van de grote Romeinse verkeerswegen, de paraatheid van de **legioenen**, enz. vernemen we **niets**.

Logisch, want tijdens het absolutisme van de **Romeinse** keizers stond de wet zoiets niet toe. De staat was belichaamd in de persoon van de **keizer** en alleen hij droeg verantwoordelijkheid voor de publieke **zaken** en niet het volk. In het latere Europa heeft deze visie eveneens vaak geheerst, ook in de tijd van het Verlicht Despotisme van de **laat-18e** en **vroeg-19e eeuw**. **Volgens** het standpunt van verlichte despoten **zijn** de verschillen tussen eerste klas burgers die **regeren** en burgers met een **tweede klas** status die **geregeerd** worden, belangrijker dan hun overeenkomsten. Maar deze voorstelling heeft **geen** fundament. In de **staat** blijkt op **den** duur de gelijkwaardigheid van de mensen. Om die te erkennen is **geen sprookjesvoorstelling nodig** over een oorspronkelijke natuur-

staat van gelijke mensen, die de Verlichtingsdenkers Locke, Jefferson en Rousseau erbij haalden. Want de mensen zijn gelijkwaardig omdat ze volgens het beeld van God zijn geschapen. Allen bezitten door hun scheppingsbestemming principieel dezelfde roeping, dat is het beheersen, het bebouwen en het beheren van de aarde in dienst van de Allerhoogste Die hen liefheeft. Het recht om te regeren komt daarom niet alleen aan een vorst of elite toe, maar is het bij de schepping ontvangen gemeenschappelijke recht van alle mensen. Een elitaire inrichting van de staat, die deze morele wet miskent, kan misschien lang bijven voortbestaan. Maar ze zal onophoudelijk botsen tegen het feit dat de mens als schepsel van God anders is aangelegd. Aanwijzingen voor het antwoord op de vraag hoe dit gemeenschappelijke recht moet worden uitgeoefend, geeft de Bijbel op allerlei plaatsen, bijv. Deut. 17 : 15; 1 Sam. 12 : 12-16; Rom. 13 : 1-3; Band. 5 : 29.

Van Jan Salie naar de beginselpolitiek en terug

Dit verklaart dat in de loop van de geschiedenis steeds weer nadruk is gelegd op de verantwoordelijkheid van onderdanen en burgers in het staatsleven. Maar buiten een leven-de verbondenheid met Christus d's Hofid van al wat is, hapert de verantwoordelijkheidsnel. De Franse Verlichtingsdenkers, mals Rousseau, Diderot, enz. verkondigden heel radicaal de volkswil als constituerende macht voor de staat. Ze koppelden dit aan een tegen het christelijk geloof gerichte, revolutionaire ideologie, die later de hoofden van Jacobijnen en Bonapartisten zou vullen. Dit leidde van 1789-1815 tot bloedvergieten en verdrukking op grote schaal in Frankrijk en in Europa. Nadat Napoleon was weggezonden (1815), werden wij in Nederland geregeerd door de eenheid van een 'verlicht' denkende elite van amb-

tenaren en hoge burgerij, die van geen programma's of partijen wilde weten. De kabinetten steunden niet op programmakkoorden, maar hielden zoals & elite vond dat het beste was voor het welzijn van de onderdanen, die weinig konden inbrengen. Het was in die tijd (1842) dat Potgieter de flauwe lamlendige geest van ons land typeerde door Jan Salie.

Tegen deze neutralistisch-vrijzinnige jansaliegeest werd toen vooral door Groen van Prinsterer op grond van de Bijbel geprotesteerd. Een taaie strijd is gevold, die tenslotte onder dr. A. Kuiper leidde tot de oprichting van de eerste politieke partij, de principieel gefundeerde Antirev. Partij. De liberalen stelden zich tegenover Groen en Kuiper op met vage door Verlichting en Revolutie besette verhalen, maar zij waren het erover eens dat ze de politieke invloed van de 'kerkelijken' moesten bestrijden. Tot die 'kerkelijken' zouden ook de rooms-katholieken gaan behoren. Zo kwamen de 'ideologieën' in de politiek. Dit had tot gevolg dat de burger toen niet alleen zijn verantwoordelijkheid zag om voor eigen particulier welzijn te waken. Maar hij zag ook verantwoordelijkheid voor zaken waarover in het politieke leven wordt beslist en die algemeen welzijn en dito oogmerken raken. Hij ging nu stemmen voor partijen met een politieke richting, en de gekozen personen waren hieraan ondergeschikt. Een Kamerlid werd primair getypeerd door zijn vertolking van een bepaald beginsel (antirevolutionair, katholiek, liberaal, socialistisch). Het was de (met bewaamheid gepaarde) trouw van de politieke afgevaardigde of bestuurder aan het beginsel dat de kiezer aanhing, die de partijaanhanger de indruk verschaftte rechtstreeks bij het bestuursbeleid te zijn betrokken. Had & bestuurder succes als gevolg van de doeltreffendheid van zijn beginsel, dan ondervond zijn kiezer dit als een persoonlijk succes. omdat het beginsel met zijn politieke overtuiging samenviel. Deze

band kon worden ervaren als het regeerambt dat bij de schepping m alle mensen is gegeven. Het resultaat dat van goede beginselpolitiek kan worden verwacht, is daarom een opgewekt politiek leven onder de mensen, belangstelling voor politieke partijen, goede verbondenheid tussen kiezers, afgevaardigden en politiek bestuurders. We spreken niet eens over de invloed op de publieke moraal. Maar nu het paarse pragmatisme niet van (christelijke) politieke beginselen wil horen, haalt het de schijneenheid en de politieke lamlendigheid van begin 19e eeuw weer binnen. Als je uitschakelt wat de jansaliegeest van rond 1840 overwon, keert Jan Salie in andere gedaante weer terug, in die van Wim Kok.

Christelijke politiek GPV-RPF

Helaas lijkt het CDA te zwak om duidelijk te reageren. De emeritus-predikant ds. W. van Tricht typeerde de situatie in Trouw van 6-11: De gemiddelde kerkganger is best tevreden, heeft een behoorlijk inkomen, hij woont redelijk, heeft interessante vrienden, een aardig aandelenpakket en een Zwitserlevengevoel voor de toekomst. Hij stemt CDA in de verwachting dat dit wel met Kok meegaat, want Kok ziet het goed. Maar geldt dit alleen maar voor de kerkgangers bij het CDA? Zijn bijv. GPV en RPF voldoende vrij van Jan Salie om adequaat te reageren? Oppassen is geblazen. Over het GPV-partijorgaan Ons Burger-schap klaagden de lezers dat de bijbelse onderbouwing vaak afwezig is, dat opinievorming ontbreekt en dat veel artikelen ook in eik ander tijdschrift zouden passen (OB., sept. 1997). Zulke stukken prikkelen wellicht de professionals; echter geen kiezers die vaak gestresst zijn na de werkdruk van de 24-uurseconomie. Maar een pleidooi dat politiek uitzicht toont op de fraaie, lichte wereld van de Vader en Zoon en Geest, waarnaar we verlangen (Ps.

42) kan hun wel kracht geven. En is de op 15 nov. weinig toegelichte 'verloving' van GPV en RPF een evenwichtig bondgenootschap met behoud van identiteit (verg. bijv. *De Reformatie* van 24-5-97)? Of is ze inleiding tot een door **pragmatisme** ingegeven fusie met opgeven van eigen identiteit? ~~Het~~ persbericht meldde dat het GPV zich inzet voor de publieke eer van God, terwijl de RPF meer & nadruk legt op publieke gerechtigheid en vreemdelingschap. Betekent dit laatste het zoveelste verhaal over milieu en sociale rechtvaardigheid dat ~~moete~~loos kan worden aangepast bij wat de pragmatische partijen willen? **Drs. A.L.Th. de Bruijne** schreef in *De Reformatie* van 15 en 22-11 dat je vandaag geen contact met de publieke samenleving moet zoeken alleen via Gods geboden. Je kunt beter in plaats daarvan 'vaker en explicieter ronduit met het evangelie' aankomen.

Zo is het. Daarom kan van een ver-

heffing van het publieke leven uit de jansaliegeest pas sprake zijn door in de politiek onverhuld op te komen voor de relatie tot de goede God, dwars tegen het heersende denken van de Verlichtingspartijen in. Als dit maar direct en vaak genoeg en met voldoende zout erbij wordt gezegd, kunnen de mensen over de achtergrond hiervan nadenken. Het politieke spreken over Gods Naam en eer was in 1948 juist het politieke moment (naast het kerkelijke moment) in het verlaten van de ARP en in de oprichting van het GPV. Wij hopen dat RPF en GPV samen deze koers varen. Niet zonder reden hebben we samen met het RPF-lid dr. R. Kuiper het boekje *Gelukkig is het land* willen schrijven.

HENDRIKSEN & REITSMA KERKORGELS

- * Nieuwbouw
- * Restauratie
- * Onderhoud

Ampèrestraat 4, 8071 PH Nunspeet
Telefoon (0341) 25 24 84,
b.g.g. 25 10 02/25 12 12.

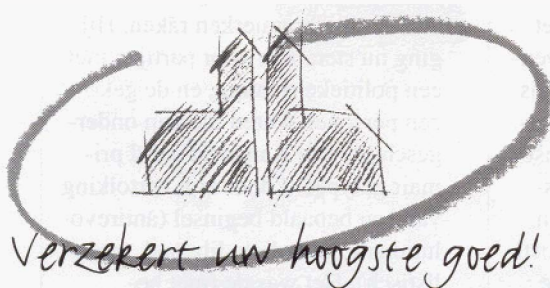
Bibliotheek Bralectah

gereformeerde bibliotheek voor mensen met een leeshandicap

...Heeft
De Reformatie
ook in
gesproken vorm.

Telefoon 0521 - 515946

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel. Al sinds 1852 de verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen, maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden. Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAAROIG VERZEKERD

AFBOUW (1957-1997) – EEN BESCHEIDEN JUBILEUM

C. Trimp

A aan de Broederweg

Veertig jaar geleden – om precies te zijn: op 11 december 1957 – begaven in Kampen de heren prof. P. Deddens, prof. H.J. Schilder en de toenmalige lector drs. J.P. Lettinga zich gedrieën naar de notaris om ten overstaan van laatstgenoemde persoon een stichting te creëren, die de naam Stichting *Afbouw* zou gaan dragen.

Wij lezen in de stichtingsakte (in de exacte en verheven notarijsstijl), dat de drie daareven genoemde heren elk 'uit hun vermogen hebben afgezonderd een som in contanten, groot honderd gulden'.

Daarmee was – na ondertekening van de akte – de Stichting 'in het leven geroepen'.

Het doel van deze Stichting was de 'bevordering van de beoefening der gereformeerde theologische wetenschap en haar dienstbaarstelling aan de dienst des goddelijken Woords in de gereformeerde kerken' in Nederland en in het buitenland.

Daarbij werd in de eerste plaats gedacht aan 'het bevorderen van doctorale studies en promoties voor gereformeerde kandidaten in de theologie, m.n. leerlingen van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 15 te Kampen of aan een andere instelling van Hoger Onderwijs' – om nog eenmaal de stichtingsakte te citeren.

De nieuwe stichting wilde zich ten dienste van haar doelstelling toellegen op het verstrekken van subsidies, die het publiceren van proefschriften of andere publicaties mogelijk moesten maken.

Dat de bestuursleden van de Stichting hun nieuwe creatie de naam *Afbouw* meegaven, zal niet veel toelichting vergen. Destijds begreep ieder het Nederlandse woord 'afbouw' nog in zijn echte zin: 'afbouwen' is voltooiën, afwerken, de bouw ten einde brengen.' Wij kunnen ook zeggen: 'afbouw'

is: de kroon zetten op de theologische studie door de publicatie van een proefschrift en het dingen naar de doctorstitel.

Zo was het woord 'afbouw' al jarenlang gangbaar in de conversatie binnen de gereformeerde kerken rondom het 'promotierecht' van 'Kampen'.

Wij denken hierbij met name aan de bekende brochure van K. Schilder uit 1930: *Afbouw. Een woord inzake de praktische erkenning van het promotierecht der Theologische School te Kampen*.

In deze brochure spreekt Schilder over de 'normale uitgroei' van de Kamper opleiding (richting promotie) onder de titel: 'organische afbouw, geen mechanische bij-bouw' (p. 28-38).

De Stichting 'Afbouw' heeft in de veertig jaar van haar bestaan geld verzameld en geld uitgegeven. Dat 'verzamelen' was natuurlijk nodig, want de driehonderd guldens van het stichtingskapitaal waren vanzelfsprekend niet toereikend. Het verzamelen is mogelijk gemaakt door het meeleven van kerkleden die oog hadden voor het kerkelijke en wetenschappelijke belang van de theologische inspanning en daarvoor graag een financiële ondersteuning wilden bieden. Afbouw heeft talrijke giften mogen inzamelen. Daar waren kleine bedragen bij en soms ook grote giften. Het kwam in de vorm van een overschrijving, een persoonlijke overhandigde gift, een legaat, of een toegezegde regelmatige 'contributie', een schooldag-collecte. Het 'uitgeven' gebeurde door het honoreren van subsidie-aanvragen bij gelegenheid van een promotie, het ondersteunen van een leerstoelfonds voor gereformeerde theologie (in het buitenland), het mede mogelijk maken van een theologische publicatie² en het mede-financieren (sinds 1962) van de brochure-reeks

Kamper Bijdragen.

Van al deze handelingen van uitgaven en ontvangsten zijn accountantsverslagen opgemaakt en overgelegd.

Letten wij op de concrete resultaten van dit alles, dan valt met dankbaarheid te vermelden, dat in de veertig jaar die wij thans overzien, dertig dissertaties in 'Kampen' zijn verschenen, waarvan het merendeel door Afbouw mede-gefinancierd is en dat de brochure-reeks *Kamper Bijdragen* vijfendertig publicaties kon doen verschijnen.

Daar komt bij dat ook enige dissertaties 'buiten Kampen' gesubsidiëerd konden worden.

De promovendi vormen een internationaal gezelschap. Zij beoefenen de gereformeerde theologie o.m. in Nederland, Zuid-Afrika, Amerika, Canada, Korea en Duitsland.

Gelet op deze veertigjarige geschiedenis zien wij met dankbaarheid en verwondering terug op het initiatief van destijds.

U zult Afbouw niet aantreffen onder de vele acceptgiro's, die u voortdurend bereiken. De lezer treft wel in dit blad vrij regelmatig een advertentie van het huidige stichtingsbestuur aan.

U verstaat: nog steeds is er in deze wereld veel behoefte aan ('beoefening' en 'uitoefening' van) gereformeerde theologie!

¹ Het huidige (germanistische) woordgebruik 'afbouwen' bedoelt te spreken van 'langzamerhand stoppen' of 'liquideren'. Dit woordgebruik was in 1957 nog niet gangbaar.

² Wij noemen de volgende titels: J. Douma e.a. (red.), K. Schilder. *Aspecten van zijn werk*, Barneveld 1990; J.B. Wiskerke, *De strijd om de sleutel der kennis*. Een bundel opstellen over theologie en filosofie, Groningen 1978; C. Trimp, *Ministerium*. Een introductie in de reformatorische leer van het ambt, Groningen 1982; D. Deddens en M. te Velde (red.), *Vrijmaking – Wederkeer*. Vijftig jaar Vrijmaking in beeld gebracht 1944-1994, Barneveld 1994.

NOEM MIJ MARA ZEGT NOÖMI

Bijbellied met refrein
n.a.v. de vier hoofdstukken van het boek Ruth.

Noem mij Mara, zegt Noömi,
omdat ik verbitterd ben.
Alles heeft de Heer genomen,
arm ben ik teruggekomen
uit Moab in Bethlehem.

Maar Ruth zegt deze woorden:
al ben ik in Moab geboren,
nu hoor ik bij Gods volk.

Bij wie hoort deze vrouw, zegt Boaz,
als hij Ruth ziet op zijn land.
Ruth ging bij Noömi wonen
en de Heer zal haar belonen,
zij mag eten uit zijn hand.

Want Ruth verzamelt koren.
Al is zij in Moab geboren,
nu hoort zij bij Gods volk.

's Avonds zijn zij op de dorsvloer,
Ruth en Boaz alle twee.
Zij vraagt: wilt u voor mij zorgen?
En God geeft een nieuwe morgen,
want Boaz geeft koren mee.

Dan klinkt het in de poorten:
al is Ruth in Moab geboren,
nu hoort zij bij Gods volk.

Als de Heer haar huis gaat bouwen
komt Noömi niets tekort.
Vrolijk zingen alle vrouwen
omdat Ruth en Boaz trouwen
en Noömi oma wordt.

Laat Bethlehem het horen:
al is Ruth in Moab geboren,
haar thuis is Davids huis.

Tekst: Ria Borkent
Muziek: Willem Vogel

DE GOUDEN NAJAARSLAAN

E. Nieland-van Veen

B boekbespreking

Moet dat nou echt, een dagboek voor ouderen? Die hebben toch zo iets niet nodig! Dat was mijn eerste gedachte, toen ik het boek in handen kreeg.

Ik begon erin te lezen en ik moet zeggen, dat ik mijn oordeel heb bijgesteld. In deze bespreking hoop ik dat duidelijk te maken.

De auteur vermeldt in het Woord vooraf, dat de meeste mensen niet willen weten van 'oud-zijn'. Hij rekent zichzelf ook tot deze groep. Maar de rouwadvertenties geven steeds vaker een leeftijd aan die zo ongeveer de zijne is. Ze dwingen hem de werkelijkheid onder ogen te zien.

Hiermee krijgt de beoogde lezersgroep via dit werk een pastor naast zich staan, die uit eigen ervaring kan spreken. En dat is te merken! Hij weet de goede snaren te treffen. Bovendien probeert hij als een zielenherder iets aan te reiken waarmee mensen verder kunnen komen.

Ieder hoofdstuk begint met een Schriftgedeelte, dat volledig afgedrukt staat. Dan stapt de auteur vaak over op een levenssituatie waarin een bepaald probleem centraal staat. Een enkele keer laat hij dit vooraf gaan door enige uitleg van de gekozen bijbelwoorden. Uit het Schriftgedeelte wordt vervolgens een boodschap, of dé boodschap, gehaald en deze past hij toe op de besproken situatie. Bijna ieder hoofdstuk geeft stof tot nadenken, bevat troost en bemoediging, of biedt uitzicht op onze groots toekomst. Een enkele keer dwingt de auteur de lezer kritisch naar

zichzelf te kijken. Aan het eind van elk hoofdstuk is een gedicht geplaatst, dat onmiddellijk aanspreekt.

Vind je dan bij oudere mensen zoveel problemen, dat er gemakkelijk een boek mee te vullen is? Wie dit boek leest, leert heel wat over de ouder wordende mens en zijn of haar moeiten. Natuurlijk kan het proces van aftakelingen ontluistering, van steeds grotere eenzaamheid het de mens moeilijk maken. Ook op hoge leeftijd kan twijfel en geloofsstrijd voorkomen. Maar het verdriet om kinderen die met ouders afgerekend hebben, is wel bijzonder zwaar. Schuldgevoelens zijn niet eventjes weg te nemen en misplaatste kinderkritiek doet bijzonder veel pijn.

Op een fijne manier gaat de auteur naast de mensen staan en steekt hun een hart onder de riem.

Natuurlijk zijn er ook wel enkele opmerkingen te maken bij dit boek

Zo wijken de hoofdstukken over de christelijke feestdagen nogal af van de andere. Het lijken meer onderdelen van preken. En is het de bedoeling dat zo'n hoofdstuk bewaard

wordt tot de speciale gedenkdag? De illustraties geven enige verluchting, maar ik kan ze niet direct waarderen. De opgenomen tekeningen geven een eenzijdig beeld van de oudere weer. Je wordt er niet bepaald vrolijk van. Waarom is de toekomstverwachting niet meer uitgebeeld?

En dan is de aandacht voor opa's en oma's in verhouding tot de ongetrouwden en de getrouwden zonder kinderen wel erg groot. Alleen het hoofdstuk 'Een naam in Gods huis' besteedt echt aandacht aan deze groepen.

Toch is mijn conclusie dat dit boek voor velen tot steun en bemoediging kan zijn. Daarom kan ik het van harte aanbevelen.

Ds. Grutter heeft de titel van zijn boek ontleend aan het 'vroeger' heel bekende gedicht van Jacqueline van der Waals: Najaarslaan. Zij beschrijft daarin de pacht van een najaarslaan, die haar doet denken aan de gangen van een betoverd slot. Zij overpeinst hoe prachtig de zalen van het kasteel zullen zijn, als de portalen al zo mooi zijn. Daarmee wordt vertolkt dat we hier op aarde al iets zien van de heerlijkheid die komt en die overweldigend moet zijn. Daarop wil de schrijver de ouder wordende mens graag wijzen.

De gouden najaarslaan, Dagboek voor ouderen, ds. D. Grutter, Uitgeverij De Vuurbaak.

M

meegelezen

Steun voor predikanten

De *Wekker* meldt in het nummer van 28 november jl., dat de classis Hoogeveen van de Christelijke Gereformeerde Kerken het volgende voorstel stuurt naar de komende Particuliere Synode.

'Voor de predikanten van de Christelijke Gereformeerde Kerken ressorterend onder de Particuliere Synode van het Noorden wordt voor de duur van twee jaar bij wijze van proef een pastor voor één dagdeel per week aangesteld, bij wie de predikanten en hun echtgenotes onder strikte geheimhouding terecht kunnen met persoonlijke problemen. Mocht na deze twee jaar een evaluatie uitwijzen dat deze pastor in een duidelijke behoefte voorziet, dan zal sen instructie voor de eerstvolgende Generale Synode ingediend worden om landelijk tot de aanstelling van een pastor voor de predikanten te komen.'

Geen twee maten

In een eerder nummer van De *Wekker* schreef prof. dr. W. van 't Spijker over de ontmoeting van Gereformeerde Kerken in Seoul, waarover Karlo Janssen u in ons blad informeerde. Betekent deze ontmoeting in het buitenland ook iets voor de binnenlandse verhoudingen?

Daar was een andersoortige oecumene. Toegesneden voor een herkenning buiten de grenzen. Wanneer men de niet-Nederlandse afgevaardigden buiten beschouwing laat, blijven er twee componenten over, die kerkelijk gezien enig gewicht zouden kunnen hebben: de Gereformeerde Kerken (krijg-emaakt') en onze eigen kerken.

Bet is op geen enkele manier te denken dat onze kerken met twee maten zouden gaan meten. De ene voor het binnenland en de andere voor buiten de grenzen. Dat gevaar zit er dik in. Onze deputaten hebben hun afgevaardigden gestuurd. Het waren juist diegenen, die binnen het deputaatschap niet de geringste m& de broeders zijn. Hun woord weegt zwaar in het buitenland, waar Engels de voertaal is. Juist hun woord kan maar wegen, wanneer in gewoon Nederlands de verhouding met de Gereformeerde Kerken ('vrijgemaakt') aan de orde komt. We hebben onze informatie over Korea voornamelijk aan de pers te danken, aan het RD en aan het ND. We zijn benieuwd naar het verslag van onze mensen zelf. Ontmoetingen in het buitenland kunnen vruchtbaar zijn voor het contact binnen de grenzen. We spreken de hartelijke wens uit, dat de ruimheid naar buiten niet in stand gehouden zal worden op kosten van een vertragende beweging naar binnen. Onze oecumene moet in beide gevallen principieel zijn, dat wil zeggen naar de orde van onze belijdenis, die op het punt van de kerk zeer wezenlijk is.

Een leven met de HERE voorleven

De afgelopen maand werd in De *Wekker* veel aandacht besteed aan de situatie van de jongeren in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Deputaten voor het contact met de kerkjeugd deden een onderzoek naar hun leef- en denkwereld. K wil daaraan volgende keer wat van doorgeven. Vandaag een stukje van ds. J. van Amstel, die een aantal artikelen schreef onder de kop

Wat hebben wij als ouders verkeerd gedaan?

Later, als er meer tijd komt, of we meer tijd nemen beter gezegd, kan het ons als ouders opbreken dat we gehold hebben en van alles gedaan hebben, maar te weinig tijd en mdacht hadden vov ms kind, juist in de jaren dat het zo dringend nodig was.

Onbekeerd leven
Ouders kunnen zuchten onder het onbekeerde leven van hun kinderen. Zij bidden dag in dag uit om hun bekering, maar kunnen deze verandering niet geven. Zij roepen tot God, mee ai wat in hen is, maar kunnen nog geen tekenen van bekering waarnemen. Het leven (in de zonde) gaat door en daarover hebben ze veel verdriet. Zij maken zich er ook grote zorgen om. Want als je kind zó sterft... Het hart van ons kind kunnen we niet bereiken, mdanks alles wat we in het werk stellen. Wel mogen we dagelijks pleiten op Gods verbond!
Toch is dat niet het enige. Er kunnen ook ouders zijn, die moeten erkennen dut het bekeerde leven hun kinderen niet is vóórgeleefd. Althans van thuis niet. Ouders kunnen het later inzien dat zij hun kinderen wel regels hebben voorgehouden en hen wel meenamen naar de kerk, maar het echte leven in de vreeze des HEEREN was er bij hen zelf niet in de jaren die van zo groot belang waren voor de opvoeding. Toen hadden ouders andere belangen, waren zij meer bezig met de dingen van deze wereld, in materialisme, Of in onverschilligheid van binnen. Dan kunnen tradities worden volgehouden, vooral wanneer je in een bepaalde omgeving woont, maar

innerlijk stelt het niet veel voor. **Kinderen worden niet 'jaloers' op de dienst des HEEREN.** Zij worden in ieder geval niet jaloers gemaakt, zodat zij gaan bidden of ze óók zo mogen leven zoals hun (groot)ouders, in de tere vrees van Gods Naam. Wat een zegen is het wanneer ouders een 'voorbeeldig' leven hebben, maar aan de andere kant hoe ernstig is het wanneer kinderen niet van thuis uit de vreze des HEEREN krijgen voorgeleefd. Tot grote schade is deze opvoeding, waarin het meest wezenlijke ontbreekt. Als kinderen de liefde tot de HEERE en tot Zijn kerk niet van huis uit 'meekrijgen', welk beeld moeten ze dan hebben van de dienst des HEEREN? Is het dan een wonder dat er bij hem geen leven met God is? Moeten we ons er dan over verbazen dat er ook bij hen geen bekeerd leven is waar te nemen? De HEERE werkt toch doorgaans in de lijn der geslachten.

Omgaan met tegenslagen

Via het Gereformeerd Weekblad geef ik u een stukje door van een referaat van de psychiater dr. J. van der Wal dat hij hield op de bondsdag van Hervormd & vrouwen. Hij wilde met hen nadenken over de vraag hoe we als christenen met tegenslagen omgaan. De grote vraag die dan steeds weer opkomt, is: waarom gebruikt God het lijden? De Bijbel vertelt ons daarover iets in het boek Job. Maar:

Dat is niet slechts iets voor bijzondere mensen uit de Bijbel. Die God van Job leeft nog en geeft tot op de dag van vandaag genade om in diezelfde weg te gaan. Dat is echt niet iets dat alleen lang geleden voorkwam, maar nu uit de tijd zou zijn. Ik citeer ter illustratie alleen maar Elisabeth Elliot, uit haar prachtige boek 'Eenzaamheid, wildernis & weg tot God?'. Haar eerste man werd als zendeling door de Indianen vermoord. Haar tweede man stierf aan kanker. Dit is wat ze schrijft 'Hij had meer gedaan dan alleen maar "toelaten" dat dit mij

"overkwam". Ik kan het niet nauwkeuriger uitdrukken dan dat Hij me iets gegeven had. Hij had mij een gave gegeven: het weduwschap. Hoe kan ik nu zoiets zeggen? Hij haalt ons niet even snel & heerlijkheid binnen. Wij blijven leven in een gebroken wereld. Wij blijven lijden onder de gevolgen van de zonde, soms die van onszelf, soms die van anderen. Toch heb ik het lijden leren begrijpen als een gave, door de omvormende macht van het kruis. Want in deze gebroken wereld, in deze nood, geeft Hij ons Zichzelf, in onze e... komt Hij ons opzoeken (...). In Zijn dood gaf Jezus Christus ons het leven. De gewilligheid van de Zoon om Zichzelf in de handen van de misdadigers over te geven, werd de grootste gave die er ooit gegeven is: het Brood voor de wereld, in genade gebroken. Dus werd het ergste wat er ooit gebeurde het beste wat er ooit gebeurde. Dat kan ook met ons gebeuren. Bij het kruis van Jezus worden onze kruisen in gaven veranderd. De Liefde die ons in het aanzijn riep, leidt ons naar Zichzelf, maakt ons tot Zijn bruid, legt Zijn leven voor ons af en kroont ons dagelijks met goedertierenheid en tere genade. Hij zal ons niet verlaten. "Ik zal u niet (het Grieks heeft hier vijf verschillende ontkenningen), niet, niet, niet, niet, begeven, en Ik zal u niet verlaten" (Hebr. 13:5).

Het betoog van Van der Wal loopt uit op een indringende oproep tot navolging van Christus:

Laat u, als u in moeite verkeert, niet van de wijs brengen door mensen die u lijken te verkondigen dat een zgn. gezonde godsdienst bewaart voor neerslachtigheid of angst. Dat is onjuist. Net als overigens het omgekeerde. Het waarmerk van de gezonde godsdienst ligt niet in & aan- & afwezigheid van bepaalde lichamelijke, sociale of psychische eigenschappen. Dat ligt in de inwoning van de Heilige Geest, Die ons leidt in de navolging van Christus.

Het kruis dragend achter Hem sterft de oude en groeit de nieuwe mens. Dan verliezen we veel van wat in de wereld nu juist zo belangrijk is: trots, autonomie en eigenwaarde buiten God. Misschien worden ons aanzien, rijkdom en allerlei aardse gemakken ontnomen. Al kan het voor eigen inzicht en beleving wel eens zo lijken, het leed dragend achter Christus raken we het spoor toch niet bijster. We leren zowel onszelf beter kennen, alsook wie de Heere voor ons wil zijn. Wel is het een leven van loslaten van zaken die ons verhinderen om door de enge poort en over de smalle weg tot het leven in te gaan.

UIT DE KERKEN

Beroepen te 't Harde, te Nijmegen en te Vrouwenpolder: G.J. Slotman, kandidaat te Zeewolde. Aangenomen naar Hardinxveld-Giessendam: J.E. Kramer te Sneek-Koudum, die bedankte voor Hoofddorp.

Dies natalis

Kampen - 'Een man met de naam Zemach' is de titel van een rede die maandagochtend 8 december jl. uitgesproken is door drs. W.H. Rose, docent semitische talen. Dit in verband met de viering van de 143ste dies natalis van de Theologische Universiteit. Prof. dr. C.J. de Ruijter zal enkele feiten rond het universiteitsgebeuren belichten.

Persbericht

Studiedag 'Open historisch besef' Op zaterdag 13 december wordt in het gebouw van Pabo 'De Driestar', Burg, Jamessingel 2, Goude, de jaarlijkse studiedag van de Vereniging van Christen-Historici 'VCH' gehouden. Het thema van de dag is: 'Historisch besef over de betekenis van de geschiedenis voor het heden? Sprekers zijn: Prof. Dr. G. Harmsen, dr. R. Kuiper en dr. E. Mackay. Bezoekers betalen f 25,-- pp. Studenten f 10,--